Сшиток 55

Ціна 15ц. 10 за $1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ

Роберт схопив ся із місця та жаждучим поглядом вдивив ся в стару.

Найстарший із тих „дусителїв" так сказав:

— Знаєте, яку цїль має наш нинїшнїй сход. Нинї маємо принести жертву за відпущенє наших провин. За минулий рік ми неодному чоловікови вчинили велику прислугу тим, що вкоротили йому земське житє й помогли його душі вернути туди, звідки вона прийшла. Але тепер чекає нас ще важнїйше завданє.

Невдовзї отсе прийде річниця дня, коли то заложено наше „братерське з'єдиненє" і, як звичайно, так і тепер, маємо принести жертву святим у небі. В жертву мусимо принести невинне сотворінє, яке дотепер ще їдь світа сього не затруїла! — Брате Йоно! — вчини, що твій уряд тобі приказує!

Із кінця стола підняв ся один із тих дивних людий та підійшов до стїни.

Рукою діткнув ся якогось місця в стїнї, темнїйшою барвою зазначеного, чого цигани попереду не добачили. Стїна розступила ся а із отвора висунула ся зелїзна плита.

На нїй був вівтар, оббитий темним сукном. На вівтари стояв людський череп, а перед ним два навхрест зложені ножі; побіч вівтаря було крісло із дуже низькими поручами; на кріслї лежали два білі, шовкові посторонки.

„Брат Йона" взяв посторонки в руки.

В ту хвилю підняло ся від стола двох молодших; займили місця по обох боках крісла; „брат Йона", подавши їм посторонки, вернув на своє місце при столї.

Тодї найстарший сказав:

— Рубене! Йди но приведи облюблену, щоб її душу небу передати!

Всї підняли ся із своїх місць. Найстарший почав тиху, сумну пісню а всї за ним гомонїли. Тимчасом Рубен приступив до вглубленя, втворив зелїзні двері й пропав у хіднику.

Невдовзї знова явив ся, ведучи із собою нещасну, смертельно блїду дївчину. Привели її до вівтаря.

Найстарший приступив до неї та приодїв в білу, прозірчасту заслону, так що тепер дїйсно виглядала наче облюблена. На даний знак всї впали на колїна. І поніс ся спів радости, що зовсїм заглушив риданє та проханя помилуваня тої нещасної жертви.

Ще спів не скінчив ся, коли тримаючі посторонки звільна підійшли до своєї жертви. В приписах з'єдиненя було заказано проливати кров і тому сю дівчину мали задавити, подібно як се стало ся із Ґолем та Цинґом.

Із страшним криком нещасна жертва впала на коліна.

А в ту саму хвилю поніс ся грімкий голос:

— Стійте, убійники!

Блюм виступив із заглубленя, а за його приміром й другі цигани. Спів в одну мить затих. „Дусителї" наче заніміли; ніхто із них не відважив ся підняти з зелї.

— Руки в гору! — крикнув Блюм грімким голосом, застерігаючись сим, щоб котрий із тих рабівників не вжив скритої може під убранєм збруї.

А коли не всї послухали, вдруге приказав:

— Руки в гору! А нї — то стріляємо.

Всї поступили після Робертового приказу, а він остеріг товаришів очий не спускати із „дусителїв". Нараз доглянув як один із тих же із заду хотїв закинути дївчинї шнурок на шию.

Із скаженим криком прискочив до нього; гукнув стріл і злочинець, поцїлений в чоло, повалив ся на землю. Із тої нагоди другі хотїли скористати й кинули ся втїкати.

І не було вже між ними нїякого перебору — забули про брацтво та про старшинство — кождий хотїв бути першим. Але зараз таки перший, що підняв спадові двері, смертельно ранений, повалився в долину, потягаючи за собою инших, що піднимались по драбинї в гору.

Блюм зовсїм не журив ся втїкаючими; знав, що осталі на горі товариші, не позволять їм свобідно втїкнути. Освободжену дївчину примістив у тому самому заглубленю, де самий дотепер ховав ся. Опісля, на його приказ повязано „дусителїв". Так легко Блюм переміг кроваву банду, підчас коли його товаришам зовсїм нїчого не стало ся.

На місцї лишили двох вбитих, осталих виведено на гору, при чому прийшлось чимало натрудити поки їх витягнуто по драбинї. Блюм із освободженою дївчиною, вийшов, напослїдку.

Цигани домагали ся, щоб повісити „дусителїв", але тому спротивив ся Блюм, не бажаючи бути для них судією Він знав добре, що їх, хочби як, смерть не мине,

тому, зараз в найблизшому місточку „дусителїв" віддано в руки справедливости.

Тут чекала циганів велика несподїванка.

Правлїнє визначило було вже від давна чималу нагороду за викритє кровожадної банди „дусителїв". А що довгий час не можна було їх спіймати, то тимбільше населенє радїло, що остаточно таки вдало ся очистити край від тої тяжкої язви. Сейчас таки признали циганам належну нагороду.

В два днї пізнїйше вибрав ся Блюм враз із товаришами в дорогу до своїх, а в два тижнї після того „дусителї" покінчили своє житє на шибеницї!

РОЗДІЛ CLXII.

ПІСЛЯ ТЯЖКИХ ЗМАГАНЬ.

Пошукуваня полїцаїв показались без'успішними — Олекса пропав без слїду. Коли-ж показалось, що він не міг сховати ся в палатї, де перешукали кождий закуток, почали шукати за ним скрізь по містї.

Асту ся невдача зовсїм прибила.

— Так йому все вдасть ся — тому падлюцї! Чи нїколи не досягне його рука справедливости?

Аж по часї знова здобула рівновагу та рішучість.

Сейчас перейшла на друге крило палати, де мешкав старий князь, щоб йому про все розповісти та доказати, що він довіряв обманщикови. Тут застала всю прислугу ще у великому жаху. В переднїй кімнатї приступила до княжого довіреного слуги й рішучо просила, щоб її завів до пана.

Старий не знав, що вчинити.

— Тяжко — сказав. — Князь ще дуже хорий. Лїкар не позволяє на нїякі відвідини.

— Але я мушу побачитись! — впевняла Аста. — Годї довше зволїкати. Маю князеви дещо вельми важного розказати. Перекажіть се, прошу!

Старий мовчки вийшов. Після хвилї вернув та, отягаючись, заявив:

— Князь, добродїй, ще не знає про се, що зайшло. Думає, що се шукають того злочинця, що то втїк із заведеня для божевільних. Тому приказав вас, панї, завести до свого братанича, молодого князя Ерика.

Після хвилевої надуми Аста всунула старому в руку золотого і просила:

— Скажіть князеви, що приходжу із вісткою про його дочку.

Се помогло; за хвилю вернув слуга і втворив двері, ведучі до кімнати хорого. Аста живо переступила поріг й підійшла до ліжка старого князя. Жаль їй стало, коли глянула на нього.

— Ласкавий князь дарують менї, що так безпокою! — почала. — Я однак вважала своїм обовязком розповісти князеви про чоловіка, що до тепер виступав тут як князь Ерик.

Князь здрігнувсь.

— Я знаю, що се вас, ласкавий князю, мучить — продовжала Аста лагіднїйше. — Ви вже звикли до того обманця, що так знаменито грав свою роль. Так, повірте князю, се обманець. Насильно добув папері князя Ерика, та стало виступав тут під його іменем. Хто знає, що булоб стало ся, колиб я не донесла поліції про се, хто він такий.

Князь поблїд.

— Тому то приходили сюди поліційні урядники? — видусив із себе. — За ним шукали? Скажіть менї, панї — чи увязнили його.

— Нї, князю! Втїк — але він таки не уйде справедливої кари.

— А хто ви, панї? Чому так зацїкавили ся сею справою?

Аста стрепенула ся, а її очі блиснули безграничною ненавистю.

— Скажу вам, князю: Того чоловіка, я любила понад своє житє; стала його жінкою; все зносила задля нього. Аж нараз він мене оставив — і через нього я попала у велику нужду. — Минули довгі лїта ,коли се знова я стрінула його. Давна любов прокинулась до нього і я забула про всї дізнані кривди. Він вміє з'єднувати собі людий! Я

повірила йому знова, хоч мала докази на се, що він зраджує мене.

Аж прийшов день, коли той падлюка не жахнув ся перед душегубством. Щоб позбути ся мене — я-ж бо знала про всї його справки — в часї їзди зелїзницею, пхнув мене із воза в пропасть. Сим способом думав позбути ся мене раз-на-все — але Всемогучий инакше рішив.

Майже чудом мене вратували, а тодї підняла ся в менї жажда пімсти над тим підлим чоловіком, що знищив цїле моє житє... Тепер, князю, знаєте про все, знаєте, чому то я хотїла віддати в руки справедливости того обманця та душегуба!...

Настала хвиля мовчанки. Аста добачила слези в очах князя. По хвилї він підняв ся й майже шепотом, жалісним голосом, промовив:

— Тяжка се вістка для мене старця! Я полюбив його як рідного сина! О, правду говорите, він вмів з'єднувати собі серця людий. О, Боже, то все те було лиш підлим обманом!...

Зломаний на тїлї й души, князь повалив ся на своє ліжко й лице закрив руками.

— Князю, пане — лагідно промовила Аста — ви ще не є так дуже нещасливим. Ваш дїйсний братанок жиє ще. Оскілько менї відомо, жиє недалеко, в сусїдстві. Де саме перебуває, того однак не знаю. Зі слів Олекси однак вношу, що молодий князь незабаром верне в сї сторони.

— Мій Боже — зітхнув старець — хиба се можливе? Той молодий чоловік — чи мав би се він бути? Він, котрого я так немилосердно відтрутив?...

За много вже було отсього для князя. Аста зрозуміла, що повинна би його тепер вже оставити в спокою. Приступила близше й стала потїшати:

— Ласкавий князю, не попадайте в розпуку — Бог все на добре отсе зверне. Тепер мушу вас оставити, але, коли на се позволите, верну завтра й принесу папері, які я знайшла у Олекси, а які у всякому разї приналежні князеви Ерикови!

Князь притакнув головою. Був так ослаблений, що говорити не був в силї.

Аста вернула у своє мешканє. Тут прямо впала на крісло й голову сперла на руки.

— Що станеть ся, коли його зловлять — шепнула. — Справа опинить ся в суді — його увязнять. Чи се, мені щастє принесе? — Ні — ні! — Житє моє знищене — нічого більше не можу вже надіяти ся! Але й він щастя не зазнає, а се мені мусить завдячувати — моїй пімсті!...

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

Вийшовши із мешканя Єлени, Бравер через кілька годин блукав по місті, зовсім не зважаючи куди йде. Його думки були зайняті виключно визнанєм нещасної дівчини. А чим більше змагало ся в ньому милосердє, тим більше зрастала любов до неї та бажанє, якраз тепер в сьому нещастю, стати їй другом та підпорою.

Остаточно вернув до готелю, до свойого мешканя, і там кинув ся на ліжко. Але заснути не міг.

Другого дня, перед полуднем, знова пішов до Єлени, та не застав її в дома. Коли пополудни вдруге прийшов, на сходах стрінув хазяйку, а вона заявила йому, що пані нікого не бажає бачити.

Але Бравер не вирік ся надії побачити свою кохану. Вечером пішов до цирку. Після вистави, казав служниці зголосити свій прихід, та Єлена знова приказала повідомити, що його не прийме.

В розпуці вернув до свойого готелю.

Значить, Єлена зовсім поважно застановляла ся над тим, щоб із ним зірвати. Але рішив ся ще раз попробувати.

Слідуючої днини знова пішов до Єлениного мешканя. Тут заявив хазяйці, що мусить розмовити ся з Єленою, бо сьогодня вибираєть ся в дорогу.

В ту хвилю втворили ся двері й на порозі станула бліда Єлена. По кровю зайшлих очах пізнав, що плакала.

— Пане лікарю — промовила тремтячим голосом, стараючись заховати супокій — прошу вас о товариську прислугу. Не впирайте ся тепер, прошу. Їдьте з Богом... Може колись — пізнійше — зійдемо ся знова... тепер мені потреба супокою.

Говорила правду. І Бравер, милосердєм порушений, рішив погодити ся із її бажанєм.

Приступив до неї, поцілував її руку й шепотом промовив:

— Чи можу мати надію, що вас ще коли побачу?

— Так, друже. За допомогою Бога побачимо ся знова — відповіла. — Відчувала, що довше вже не здержить сліз і тому скоро відійшла до своєї кімнати.

Сумним поглядом повів за нею. Серед всїх тих тяжких проб, його любов до неї дуже то змогла ся. Рішивсь таки переломити опір Єлени.

Ще тої самої днини вибрав ся в дорогу, а коли вечером з'явив ся в мешканю пані Герман, своєї хазяйки, вона сейчас донесла йому про те, що зайшло в палаті князя Нелїдова. Наче та блискавка, розійшла ся по місті вістка, що молодий князь, се звичайний обманець та поліція за ним шукає. На вістку про се, пізно в ніч, Бравер пішов до княжої палати. Тут дізнав ся від послугача про все, що зайшло. — Звідтам сейчас вернув до Евиного мешканя, щоб їй та її матері принести радісну вістку, о скілько вони-б ще про се не знали.

Еву застав в дома — вона журливо порала ся коло матері, що хора лежала в ліжку. Побачивши молодого лїкаря Ева аж крикнула із зачудуваня:

— Пане лїкарю! Хиба ви вже вернули із Лондону?

Бравер розповів про свої пригоди. А із всього найбільше радувало Еву се, що Бравер їх не оставив та вірним остав Ерикови.

Відтак лїкар розповів обом жінкам про все, що зайшло у князя Нелїдова. Ева, слухаючи, мимохіть стиснула руку Бравера, а мати зложила руки, наче до молитви.

— Мій Боже! — кликнула Ева. — Так катастрофа скоріще наступить, як я мала надію. Що Ерик на се скаже? Він нї про що не знає, подібно як і я, бо вже від кількох днів не виходжу із хати!

Не була в силї зрівноважити свойого схвильованя. Найрадше булаб сейчас поїхала до свойого коханого, щоб йому донести про так щасливу зміну.

Відтак застановила ся над тим, що дальше робити. Бравер зараз вислав телеґраму, в імени Еви, взиваючу Ерика, щоб сей вертав, бо жде його вельми важне відкритє.

— Наколи гладко пійде — об'яснював Бравер — вже завтра рано прибуде сюди князь Ерик, бо телеґраму ще сьої ночі одержить.

І, дійсно, стало ся так, як доктор предсказав. Другого дня пополудни прибув Ерик до своєї коханої Еви.

Бравер саме був у її хорої матері, коли із радісним криком Ева витала свойого любка.

І знова мусів лікар розказувати про те, що його стрінуло, та розповів Ерикови про все, що зайшло в домі стрия. Через хвилю не міг піймити того, що стало ся. Стояв при вікні, наче прикований до землї, змагаючись із своїм хвильованем.

По хвилї звернув ся до присутних зворушеним, трем тячим голосом:

— Бог добрий не оставив ще нас. Я вже майже стратив був надію, бо, відколи стрий відіпхнув мене від себе, моє житє було дуже нужденне. А тепер така зміна! Одиноким моїм бажанем в сю хвилю є: щоб Бог при житю задержав тяжко горем досвідченого старця, щоб біль та розчароване не зломили слабих його сил!

Коли вспокоїв ся, рішив сейчас відвідати старого князя. Ева пригорнула ся до нього з любовю та крізь слези промовила:

— Нехай тебе Бог провадить!

Поцілувала його в чоло — більше не була в силї промовити, та й не хотїла.

Бравер приступив до Ерика.

— Чи міг би я вас підвести? Я-б бажав бути поблизько вас. Може таке зайти ,що моя поміч моглаб вам стати в пригодї.

Ерик із вдячности стиснув руку друга, відтак разом пішли до княжої палати.

— Заведіть нас до князя — звернув ся Бравер до старого послугача, що вельми здивовано приглядав ся обом прибулим.

— У князя є саме тепер якась панї, що вчера сюди прибула — була відповідь.

Оба здивовано переглянули ся.

— Може Єлена — шепнув Ерик. Відтак звернув ся до послугача:

— Щоб там не було, а хочу, щоб мій стрий сейчас дізнав ся про мій прихід.

Старий хвилю вдивляв ся в нього, відтак сказав:

— Сейчас звідомлю князя про се.

Увійшов в кімнату хорого та шепнув Асті, що сиділа побіч ліжка хорого.

— Жде тут двох панів — один із них є братанком князя пана.

Аста зрозуміла. Сейчас попращала ся, а в передній кімнаті заждала на вислід розмови між стриєм а братанком.

До кімнати хорого, котрого послугач повідомив про прихід гостий, увійшов самий Ерик. Звільна приступив до стрия, що допитливо вдивив ся в нього і зворушений вхопив його за руку.

— Бідний мій стрию, скілько ви витерпіли! Але забудьте про те, що стало ся. Бог допоможе — а знова вернуть нам щасливі часи!

— Ерику!

Більше старець не міг сказати — незмірне ридане хвилювало його грудь. По хвилї простягнув до Ерика обі руки й притиснув його до серця.

Нарешті Ерик лагідно звільнив ся із стриєвих обіймів, сїв побіч хорого і довго глядів в болем викривлене лице Після того почав говорити. Розмалював образи минулого щастя, оповідав про помершого батька, згадав пригоди діточих днів. І прояснило ся лице тяжко горем досвідченого старця.

Коли після якої години Ерик пригадав собі свойого друга, що чекав в сусїдній кімнаті, поспішив туди і застав там Бравера, занятого живою розмовою із Астою. Вона, попереджаючи Ерикове питане, приступила до нього і коротко розповіла, що се вона видала Олексу. Просила, щоб не питав про причини, а вдоволив ся тим, що се вона того обманця видала. Відтак, дізнавши ся про поєднане Ерика із князем, глубоко зворушена так промовила:

— Приношу вам також і ваші папері, які то колись в Лондонї той обманець у вас забрав. Я мала намір передати їх князеви, тимчасом, дізнавши ся, що ви сюди прибули, у ваші власні руки їх передаю.

Ерик аж крикнув із радости, побачивши пропавші папері Сердечно подякував Асті, висказуючи надію, що незабаром буде мав нагоду відвдячити ся їй.

Тепер підійшов до нього Бравер.

— І я також не сидів бездільно — сказав. — Приношу також инші докази на потверджене ваших прав. Я вже вам говорив про се, що в недалекому із відси селї жиє ще ваша стара нянька. Вона менї сказала, що дуже легко пізнала би молодого князя, бо за лївим ухом у нього є мала загоїна, а на правому рамени жовтий знак.

— Так — кликнув Ерик, счудуваний — сї знаки є у мене! Дивне, що якраз тепер так множать ся всякі докази! Ходїть, прошу, до мойого стрия, нехай і він дізнаєть ся про се із уст ваших.

Аста, Ерик і Бравер пішли разом до князя, котрому Ерик представив свойого сердечного друга. Лїкар почав розказувати про свою першу стрічу із Ериком та про вдоволенє своє із того. Се було також причиною, що в дорозї до полудневих країв Нїмеччини, вступив сюди, щоб розвідати про поводженє свойого друга. Опісля розповів, як то він счудував ся, коли замісць Ерика, застав тут зовсїм иншого, що нї троха не з'єднав собі його довіря. Після того розказав про ріжні злочини Олекси — одним словом, ствердив цїлковито всї Ерикові права.

Зворушений старець стиснув руку молодого князя.

— Я дуже тебе скривдив — сказав тремтячим голосом. — Чи простиш менї коли се, що я тебе так відтрутив від себе?

— Стрию — перебив Ерик. — Про се нам більше не годить ся говорити. Все те я вже забув. Тепер почуваю ся щасливим, що остаточно все вийшло на яв!

На бажанє старого князя від тепер Ерик остав при ньому. Про Еву, наразї, не міг нїчого згадувати, але другої днини, коли сидів побіч ліжка хорого, взяв його за руку й благаючим голосом промовив:

— Стрию, коли вам залежить на мойому щастю — позвольте, щоб я привів сюди людину, яка менї дорозша понад всї скарби світа. В смутку й радости вона менї все вірною була. А коли всї инші мене відцурали ся, вона одна менї довіряла. Ви-ж знаєте, стрию, про кого говорю — се, про Еву! Нїколи її не покину, бо в хвилях сумнївів та розпуки вона менї бодрости додавала. Стрию, благаю вас, позвольте, що приведу сюди, до вас, Еву, щоб ви поблагословили з'єдиненє наших сердець.

Князь, зворушений, подав йому руку.

— Приведи її до мене. Адже-ж я знаю її, і свого часу я вже мав нагоду пізнати її добре й шляхотне серце. Пропасти поміж нами нема. Її вірність всі пересуди світа перемогла. Привитаю її сердечно як будучу жінку твою.

Ерик встав. Його очі блиснули безграничною радістю. Тепер, його щастє було вже цілковите.

РОЗДІЛ CLXIII.

СМЕРТЬ УРАКИ.

Минуло три дні після Ґорґової смерти. В слідуючу ніч мали вже тіло похоронити.

Вечером Ільона смутна пішла в сторону ліса. Роберт ще не вернув. А вона так вижидала його!... Вона чула, що лиш із його поворотом віднайшла би втрачений супокій. Очима блудила в далині. Їй здавало ся, що він таки ще нині мусить вернути до неї... Але він не прийшов й вона сим прибита знова вернула у своє шатро.

Вже хотіла йти спати, щоб троха спочати до півночі, коли то мав відбути ся похорон Ґорґа — коли се нараз почула голосні крики. Її серце почало сильно ковтати й вона схопила ся із місця. В хвилю пізнійше почула, що хтось живо наближаєть ся а поки ще станула у вході шатра, сильні рамена нараз її обняли.

— Роберте — Роберте! — раділа. — Богу дяка, що знова маю тебе при собі.

Вернула в шатро, де Роберт їй розказав про свою боротьбу із дусителями.

Ільона, слухаючи його оповіданя, тремтіла на згадку про се, як то Роберта вразить вістка про смерть Ґорґа. Блюм доглянув її несупокій, а враз із тим пропала його веселість. Він поважно спитав:

— Що тобі, Ільоно? Ти така бліда та мовчалива. Скажи, що стало ся?

Але тяжко було визнати всю правду.

— Роберте! Стало ся велике нещасте.

Мимохіть розглянув ся кругом себе та прочутєм ведений — спитав:

— Де Ґорґо? Чому не бачу його тут? Перше також його не видів!

Остаточно, Ільона здобула ся на відвагу та розповіла йому про страшну пригоду серед ночі та про Ґорґову смерть.

— Роберте... він задля мене згинув! Своєю смертю моє житє охоронив!

Блюм мовчав. Смерть найдорозшого друга, що в смутку й радости остав йому вірним потрясла ним до глубини душі.

Ільона пригорнула ся до нього і так мовчки довго просиділи.

Нараз відхилила ся заслона шатра. Похитуючись увійшла Урака. Цілу днину вона хора пролежала на свойому леговиску, та аж доперва вечером зволікла ся, щоб перейти між другів своїх.

Підійшла до Роберта й Ільони та тихим голосом промовила:

— Ходіть зі мною! Мусимо поховати Ґорґа!

Пішли за нею. Цигани вже кругом обступили тіло помершого. Гріб викопали йому під високою, старою ялицею. Там він мав знайти вічний супочинок по довгій, тяжкій мандрівці серед невигод житя.

Урака вклякнула побіч тіла помершого й стиха шепотіла молитви. Инші — не виключаючи Ільони — пішли за її приміром.

На знак Ураки цигани підняли помершого і спустили у гріб; прикрили дошкою а після того всі присутні кидали у гріб грудками землї, як послїднє поздоровлене вірному другови.

Коли після скінченя того сумного обряду, Ільона, сперта на рамени Роберта, хотіла вернути у шатро, її погляд впав на стару Ураку, що прибита горем клячала на свіжому гробі. Блюм взяв стару під руки й прямо заніс у шатро. Урака не хотіла приймити помочі Ільони.

— Вже менї троха красше — говорила. — Не клопочіть ся мною. Се знова мине.

Роберт сів побіч коханої, що ще один раз подрібно розповіла йому про нічний напад. Відтак разом вийшли поміж решту циганів, від яких Роберт хотів дізнати ся, чи тої то ночі не зайшло щось підозрілого на що Ільона не звернула своєї уваги.

І справді — дізнали ся, що коли Ільона скричала, один із циганів, що спішив їй на поміч бачив втікаючу якусь жінку. Коли-ж розповів, як вона виглядала, Роберт мимоволї крикнув:

— Без сумніву — се Льоля! Се її справка!

Ще застановляли ся над тим, що могло її спонукати до того, коли нараз із шатра Ільона почула якийсь здавлений крик.

— Мій Боже! — жахнулась. — Се Урака — певно якесь нещасте її постигло. Роберте, ходім до неї!

На постелї в болях вила ся Урака — та простягнула руку до Ільони.

— Страшенно болить — зітхнула. — Відчуваю, що конець вже наближаєть ся.

Ільона вклякнула побіч неї й старала ся її вспокоїти.

— Нї, нї! — шепотїла стара. — Сили вже опускають знеможене тїло. І добре так! Бо на що-ж я тут вже здала ся. Швендятись із вами тяжко — от, краще, поховаєте мене тут, побіч Ґорґа. — Приступи до мене, Роберте! Спокійно будьте, не говоріть! Мушу на смерть приготовити ся. А мушу спішитись!... У важній справі маю з тобою говорити, Роберте. Остань тут, Ільоно! І тебе се обходить, бо ви одно другому належите!

На хвилю стара замовкла, опісля слабим голосом так говорила:

— Уважно прислухуйте ся до кождого слова... Пригадуєш собі, Роберте, що вже старий Михайло перед смертю згадував тобі, що ти є сином богатих родичів... В хвилю однак, коли мав висказати назвиско твоїх родичів, він сконав і тайну сю забрав із собою до гробу. Я також про се знала — але також не могла сього скорше виявити, хиба в годину смерти. Тепер отсе можу сказати — слухай:

Коли родичі твоєї матері принесли тебе до нашого обозу, ти мав тодї несповна два місяцї. Заявили нам, що ти для сього світа маєш зовсїм пропасти й оставили тебе

нам як свойого виховувати. Старий Михайло не хотів на се пристати, а тоді вони згодили ся, щоб він в годину своєї смерти виявив перед тобою твоє дійсне походжене. Ти виріс серед нас, відважний, хоробрий — перший серед твоїх товаришів. І всї полюбили тебе — мущини й жінки. Ти не знав про своє походжене і добре тобі було серед нас.

Аж в годину смерти Михайло виявив перед тобою частинно дійсне твоє походжене. Коли-ж батьки твоєї матері змовляли ся із Михайлом, я, без їх відома, була також недалечко і чула кождїське їхнє слово. Що більше: я знала їх! Ненарочно, роком скорійше, я попала була в їхню хату й відтак пригадала собі, що твоїй бабунї я ворожила будучу долю із її руки.

Коли-ж вони погодили ся із Михайлом й опісля відійшли — я пішла назирцем за ними, щоб вислїдити звідки візьмуть дитину та розвідати причину всього. Чи пригадуєш собі, Роберте, ту ніч, коли ми були на замку Солмсберґ? Пригадуєш собі ту жінку, що тоді...

Роберт схопив ся з місця та жаждучим поглядом вдивив ся в стару.

— Не перебивай Роберте! Вже не много часу менї остає! Послухай:

Жінка, що тебе стрінула тоді в павільонї, в замковому парку, була твоя мати! Бідна, вона много витерпіла, бо тебе силою видерто у неї! На колїнах благала мене — коли я ненарочно виговорилась перед нею, що знаю її минувшину — щоб я сказала їй, що стало ся із дитиною. Великі гроші приобіцяла менї, коли їй приведу сина.

І я, забула на присягу — троха гроші манили мене, а більше ще зломило мене милосердє над бідною женщиною — і я завела тебе до неї. Знаєш, Роберте, що тоді ґраф впав до павільону, а нам ледво часу стало, щоб скрити ся. Чому тебе видерли від твоєї матері... того я не знаю. Про се хиба дізнаєш ся від неї самої. Знай однак, що ґраф Солмсберґ не є — твоїм — — бать— ком —

Нараз стара замовкла. Рукою вхопилась за серце, зимний піт облив її чоло. Ільона й Блюм похилились над нею та підчас, коли Ільона втирала піт із її чола, Роберт, сильно схвильований вхопив її руку та хрипливим голосом просив:

— Благаю вас, Урако — говоріть дальше! Коли не ґраф — так хто є моїм батьком?!...

В горячковому напруженю вдивляв ся Блюм в стару Ураку.

Вона-ж лежала блїда, із примкненими очима, та коли-б не дрожаня її лиця, можна би думати, що душа її вже попращала тїло!

Минуло кілька хвилин, підчас котрих Блюм тяжко із собою боров ся. Остаточно Урака знова втворила очі.

Її погляд був ясний, свідомий, але на лиці видно було тїни наближаючої ся смерти. Вона знала про се.

— Роберте!

Він схопив ся.

Йди, приклич всїх, хочу їх ще раз побачити! — промовила слабим голосом. — Але, нехай там на дворі остануть — винесїть також мене до них, хочу вмерти під голим небом.

Блюм нерішучо глянув на неї.

— Урако — скажіть менї — хто мій батько?

— Не знаю того, Роберте! Про се дізнаєш ся від своєї матері. А тепер йди, приклич других.

В кілька хвилин пізнїйше зібрали ся цигани, а Роберт за допомогою другого, виніс Ураку із шатра. Глубока тишина та сум залягли кругом.

Урака — хоч як вже стара — від часу смерти Михайла, була їх головою. Тепер, нараз много нещастя на них впало. Сьої ночі поховали одного із найкрасших товаришів — Ґорґа... а тут смерть вже й Ураку їм видирає!

Урака глянула кругом. Знала, що в цїлій громадї не має ворога, бо, хоч була непохитною у своїх рішенях, але все справедливою.

Її голос був сильний, коли так відозвала ся:

— Ще раз я вас покликала — послїдний се раз, щоб попращати ся із вами. Мої години вже почислені... Одно тільки мене журить: коли умру — ви останете самі — без нікого, щоб вами журив ся та в світ повів. Настане між вами сварня та ненависть, прийде день, коли ви розпорошите ся по світу й пропаде раз-на-все прастаре племя „Бушка"!

Послухайте мене: жийте в злагодї! Не лучіть ся із иншими племенами! Останьте вірними нашим звичаям! Кра-

сше вам буде, коли виберете собі провідника із поміж себе!

Підійдіть близше — всї! Запевніть мене, що із поміж себе виберете собі одного що вас вести ме та останете йому вірними на все!

Присягніть — всї. Знаю, що додержите присяги, зложеної в годину моєї смерти, а сим влекшите менї послїдні мої хвилї!

Чи се лиш ненароком спочав погляд всїх на Робертови?

Доглянула се Урака та усмішка вдоволеня прояснила її лице.

Всї зложили присягу, якої вмираюча жадала. Відтак вона рукою кивнула на Роберта й Ільону, щоб наближили ся до неї. Підняла очі на звіздами засипане небо й час якийсь мовчала. Відтак звернула ся до них та промовила тяжким, наче із гробу добуваючим ся голосом:

— Тяжка жде вас проба. Предкладати муть вам богацтва й вигідне житє, щоб вас відвести із дороги, якою дотепер ішли. Звізди не кажуть менї, що виберете. Але племя загине, коли підете иншою дорогою. Ви всї присягнули, що по моїй смерти будете держати ся разом... Чи найлїпшого із вас не стане між вами? Чи він один послїдню хвилю моєї смерти горем наповнить? Чи покине вас той, котрого ми приняли, доглядали й покохали, підчас, коли немилосерні люди вирекли ся його?

Нагло, звертаючи ся до Роберта, котрий — подібно як Ільона — в напруженю слухав її слів, сказала:

— Роберте! Чи схочеш із нами остати? Чи може ти ще не зжив ся із нами? Адже-ж ми тебе пригорнули... Тамті, що тебе відтрутили від себе, не мають права до тебе! Вони відпекали ся невинної дитини!... Роберте — чи впевниш мене — що — ти — — —

Нараз її лице змінило ся. Її голова обвисла на грудь, смерть наближала ся.

Підчас сих слів Ураки, в серцю Роберта розіграла ся розпучлива боротьба.

Нинїшньої ночі, коли дізнав ся, що ґрафиня Солмсберґ є його матїрю, в ньому від'жило почуванє, котре ним тодї заволоділо, коли вперве її побачив — прокинулась наче туга за тою блїдою женщиною.

Але отямив ся при словах помираючої. Чи хиба Урака не говорила правду? Чи він дійсно не належав до тих людий, серед яких виріс й котрі його кохали? Чим була для нього та жінка, що на світ його породила? Чи дбала коли про нього? Чи відчувала до нього матірню любов?

А коли заглянув несупокій та трівогу в очах помираючої, в очах тої, що його виховала та кохала — знав, що має вчинити. Вклякнув побіч неї та, взявши холодну її руку, сказав:

— Остану, Урако! До вас я належу — по всї часи!

Стара ще раз втворила очі, а вони сіяли невисказаним щастєм. Легко стиснула його руку.

— Ільоно! — шепнула.

Коли молоде дївча вклякнуло побіч неї, вона получила руки обох коханків.

— Я — вас — ко — ха — ла, як влас — них дї — тий! Бу — де — те ща — сли — ви — ми . . .

Уста її ще порушали ся, але її слів вже нїхто не почув.

Глубоко мовчаливі, жалем сповиті, стояли цигани кругом помираючої.

Минуло кілька хвилин — — Урака сконала на руках Роберта.

РОЗДІЛ CLXIV.

КАРА.

Коли бароніха Герварт отямила ся, лежала в своїй кімнатї на килимови. Ще не зовсїм свідомо розглядала ся звільна кругом себе.

Біль давив її серце; вона стискала виски руками, немов то хотїла собі пригадати, що стало ся.

Нараз, із трівожним криком, схопила ся — здавало ся, що хоче кинути ся в двері втїкати. Та в ту хвилю втворили ся двері й на порозї станув Алфельд.

Безмірна лють вхопила її на його вид. Її лице викривило ся в безмірному гніву.

— Падлюко! Зраднику! — кликнула. — Чи се така твоя вдяка?

Алфельд злобно зареготав ся.

— Я-ж вас остерігав — пані бароново! — сказав із очевидним вдоволенєм. — Чому-ж ви мене не послухали? Тому я получив ся із другими. Розумієть ся, тут я думав передовсім про свою власну користь!

Бароніха стратила терпеливість. Затиснувши кулаки, просичала:

— Ти падлюка, зрадник!

Алфельд знова зареготав ся та недбайливо відповів:

— Барона я не позбавив житя і зовсім не жалую того. Старий Іван також жиє. Все те було лиш комедією! Зрозумієте пані, що тут мені більше ходило о власну шкіру та власну користь. Адже-ж і ви задля того самого допускались сих злочинів!

Бароніха вся трясла ся. Рукою вказала на двері й крикнула:

— Проч мені з очий, падлюко!

Алфельд із усмішкою відпер:

— Йду вже, пані. Я тільки хотів бачити, яке то враженє на вас зробить отся несподіванка! Наші справи — покінчені. Ваша роль тут також скінчена. Бажаю вам щастя на будуче!

Вийшов. Бароніха була пригноблена.

Так всі змаганя пішли надармо! Куди лиш глянула — скрізь грізні хмари. Не бачила виходу. Чи сі, супроти котрих так грішила, будуть мати милосердє над нею? Чи не віддадуть її в руки справедливости?

Божевільна трівога її обняла.

Нігде не бачила нікого, хтоб її захистив, потішив. Навіть власний син її оставив. Та гіркий зрив плачу її напав, і вона в розпуці ломила руки.

Кілько разів почула якесь шелестінє у сінях, зривала ся в страху із місця. Остаточно замкнула двері із середини.

Що-ж мала почати? Хоч би й хотіла втікати, не мала до того грошевих засобів.

Перед її очима все стояв грізний вид її чоловіка. Во-

на-б ніколи й не подумала про се, що він поверне та ще враз із дочками.

Минула вже північ.

Нараз почула гамір. Із долини дійшли голоси. При брамі рванув дзвінок, якось так нагло, різко — а за хвилю дав ся чути тяжкий хід у сінях.

Бароніха, сильно стрівожена, підбігла до дверий і втворила їх.

Тільки що глянула на входячих — як враз страшенно скричала й кинула ся до людий, що підходили сіньми... в руках із ношами.

— Милостивий Боже! Альфонсе — сину мій!

Із трудом відсунули її від нещасного, якого внесли у кімнату. Майже без тямки бароніха подалась за ними та із криком безмірного болю повалила ся побіч сина.

Ще жив. Його очі були втворені, але задубілий погляд, яким привитав матір, мав страшний вираз.

— Мій Боже! Що стало ся, Альфонсе? — спитала в розпуці.

Альфонс не був в силї промовити. Він свій погляд відвернув від матері а звернув на стелю.

Один із людий, що його принесли, приступив до бароніхи і сказав:

— Хотів виїхати поспішним поїздом, що йшов на полудень. Прийшов однак за пізно, саме в хвилю коли поїзд рушив із місця. Скочив на поміст, але, як се стало ся, не знати, досить що посовгнув ся, коли поїзд приспішив бігу і нещасний впав під колеса.

Його рани тяжкі. Дотепер — тому, що ми не знали хто він — лежав на зелїзничій стації, де лїкар оглянув його.

Бароніха майже не розуміла того, що до неї говорили. Коли в безмірному болю хотіла кинути ся синови на грудь, він нараз глянув на неї блудним поглядом та вишептав:

— Не грайте — комедії — не — зношу — того!

А після хвилї, тяжко дихаючи, додав:

— Ви — сьому — винні, ви — піпхнули — мене — до злочину, се — кара — на — вас!

Бароніха закрила лице. Зрозуміла, що він чинить її відвічальною за все, навіть за смерть свою.

В ту хвилю, коли всї її мрії та бажаня розвіяли ся в ніщо, вона пізнала, як нужденним сотворінєм є чоловік без помочі Сотворителя! В протягу одної години як тяжко Він покарав виновників!...

Хотїла говорити — але її голос увязнув в горлї. З жалем стиснула синову руку, та він видер її й відвернув своє лице, яке викривив страшний біль.

Невдовзї опісля увійшов лїкар, що вже на зелїзничій стації подав Альфонсови першу поміч. Він підійшов до побитого та злегка відсунув матїр від нього.

Коли скінчив оглядини, підійшов до нещасної женщини та лагідно промовив:

— Будьте відважні панї бароново! Давби Бог, щоб хоч не довго терпів. Нема, що думати про ратунок?

Бароніха нїчого не відповіла. Тільки лице її нервово вдрігало ся. В безсиллю повалилась на підлогу.

Була се страшна ніч. Альфонс терпів незмірні болї — сконав доперва над ранком. А синові зойки та стогони чула мати і серце її корчило ся із болю, коли помираючий за кождим разом на її вид відвертав лице в другу сторону. А навіть в послїдню хвилину, коли клячала побіч нього, навіть тодї останками своїх сил вирвав із її рук свою руку. Коли-ж скінчив житє — тільки безмірна розпука остала злочинній матері.

— Не простив менї! Милостивий Боже! Альфонсе — не лишай мене самою!

Запізно. Померший вже більш не чув її проханя.

Лїкар приступив до неї.

— Ходїть, панї — просив — оставте помершого — він досить натерпів ся!

Всміхнула ся.

— Не жиє? — шепнула. Видивилась на лїкаря, заперечила головою й погрожуючи пальцем, додала:

— Нї, нї — Альфонс спить. Не говорім так голосно, щоб його не збудити!

Приступила до помершого й голубила його лице... Заглянула хустку на фотелю... накрила нею трупа...

— Зимно йому — шепнула.

Лїкар уважно глянув їй в очі.

— Помиляєте ся, панї — сказав. — Ваш син вже не жиє й нїколи вже не пробудить ся.

Вона знова всміхнула ся.

— Він спить, а коли пробудить ся, виїдемо із відси, далеко, дуже далеко і ви вже нас більше не відшукаєте.

Ще раз глянула на помершого, опісля звільна перейшла у свою кімнату.

Лікар здрігнув ся.

— Страшна судьба: Син не жиє — мати збожеволіла! Як сильно мусіла кохати його... — говорив самий до себе. — А може се промине. Може після першого болю, здобуде знова рівновагу.

Тихо вийшов із кімнати.

Барон Герварт перебув безсонну ніч. Опівночі чув гамір, коли принесли вмираючого Альфонса. Хотів знати, що зайшло. Лукія вийшла з кімнати, а коли після хвилї вернула до нього, то, щоб не трівожити батька, сказала, що се Альфонс в товаристві кількох товаришів саме тільки вернув із нічної забави. Сестрі за те виявила, що стало ся.

Лукія й Едита сиділи якийсь час при батьковому ліжку. Його мучили якісь дивні прочутя. Із першими проблисками дня він встав і перейшов у другу кімнату, де вже обі дочки його вижидали.

Всїх чимало гризла думка: що тепер станеть ся із баронихою? Чи оскаржити її перед судом а тим самим виставити добре імя Гервартів на посміховиско, чи...

Нї — нї! Старий барон за всяку ціну хотів все задержати в тайнї перед світом.

— Чи не дати-б їй нагоду втікнути? — спитав.

Очі в Едити блиснули безграничною ненавистю.

— Для мене булоб се страшне, колиб її кара належна за се не стрінула — кликнула.

Підчас, коли вони спільно нараджували ся, зголосили прихід барона Редерна. Едита сердечно поздоровила його й повела до батька, котрий любка своєї дочки радісно стиснув. Хвиля ся була за поважною, щоб говорити про їхнє будуче щастє.

— Я вже чув про Альфонсове нещастє — сказав Редерн. — Думаю, се чимало клопоту вам придбало. Що-ж дїеть ся із Альфонсом?

Тепер доперва дізнав ся барон Герварт про нещастє минулої ночі. Але нїхто таки не знав, що порабляє Аль-

фонс Отже Редерн перейшов у кімнату бувшого свойого друга. Знайшов там лиш мертве тіло.

Коли йому вдало ся перемогти перше зворушенє, Редерн рішив в імени Гервартів розмовити ся із баронихою, щоб недопустити до розголосу сеї немилої справи.

Двічі постукав в двері її кімнати. Коли не дістав відповіди, самий злегка втворив двері. Заглянув барониху простягнену на килимови. Думаючи, що вона спить, хотів відійти. Але не вийшов, щось наче придержало його на місці.

По хвилї підійшов близше до неї. Аж тодї доперва заглянув її мертві очі, непорушно впялені в стелю та сині уста. Діткнувсь її рук — були студені.

Бароніха вже не жила.

Побіч неї, на землї, лежала маленька фляшина. Редерн живо похилив ся, підняв її та сховав в кишеню.

— Злюмане житє! І сама того причиною!...

Зворушений, хитким ходом вийшов Редерн із кімнати й замкнув за собою двері. Пішов до Гервартів, що нетерпеливо його вижидали.

Доніс їм про смерть Альфонса. Вістка ся всїма потрясла до глубини душі. Хоч як тяжко супроти них завинив — простили помершому.

По хвилї Редерн знова почав:

— Я був також і в кімнатї баронової... Бог змилосердив ся над вами, дорогі... бо се, що стало ся, було ще найкрасшим виходом... бароніха отруїлась..,

Барон Герварт скрикнув зі страху. В сю хвилину він забув про злочин своєї жінки. За те пригадав собі час, коли молоду та вродливу сю жінку вперве впровадив у свою хату, мріючи про спільне щастє із нею.

По часї однак знова здобув рівновагу.

— Так, дорогий бароне, правду кажете. Невислїдимі є присуди Бога. Він її тяжко покарав — нехай же спічне бодай тепер в спокою.

В ту хвилю увійшов слуга та зголосив прихід поліцій ного урядника. Той віддав баронови калитку із грішми, які вчера випали із кишенї барона Альфонса й які задержано на поліції.

Були се гроші вкрадені у матері — що йому загибіль принесли.

РОЗДІЛ CLXV.

ІЗ ОБІЙМІВ СМЕРТИ ВИДЕРТИЙ.

Щоб перемогти біль свойого серця Горст фон Вінтер виїхав у світ. Чарівна природа полудня мала вилічити його схоріле, розчароване серце.

І дійсно — зразу знайшов полекшу, але — на жаль — лиш на короткий час. Відтак почав блукати із місця на місце, нігде не зазнавши супокою. Скрізь мучила його непоборима туга.

Крім того почав западати поважно на здоровлю. Знесилений, знеохочений до всього заїхав в якесь мале італійське місточко. Тут його вхопила горячка, а вслід за тим страшна трівога, коли згадав, що може тут на чужині, прийдеть ся йому вмирати. Тому й рішив ся виїхати. Для більшої безпеки, взяв із собою досвідченого товариша, що підчас подорожі мав його доглядати.

Старав ся, можливо як найскорше, вертати до вітчини. Там, при сестрі, нехай станеть ся із ним, що хоче.

На кілька годин перед своїм прибутєм вислав до сестри телеґраму із повідомленєм, що вертає.

Не прочував сердега в якому стані застане нещасну свою сестру.

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Від часу братового виїзду Леонія Гальден пережила тяжкі дні. Однак в ніякому із листів не згадувала про се братови, щоб не збільшати його болю. Знала бо добре, як тяжко він самий терпить.

Остаточно прийшло до розводу із чоловіком. Позбула ся того тягару, але коли хотіла впорядкувати свої грошеві справи, переконала ся, що її чоловік розпустив величезні суми гроша. Остало їй лиш стільки, що могла ще вдержати ся при малій посілости. Так прийшли перші

грошеві клопоти. Але не тратила відваги. Хотіла безвпинно працювати, в надії, що в праці знайде спокій та забуте.

Але невдовзі діткнуло її нове горе. Із часописів дізнала ся, що бувший її чоловік, Фридрих фон Гальден, щораз то низше упадав та що був вмішаний в одну вельми брудну справу. Один із його спільників в тому, розгніваний, дуже небезпечно зранив Гальдена. Перевезено його у шпиталь, а опісля викрито чимало ще огидливих його справок. В шпитали також помер Гальден серед страшних терпінь.

В сей спосіб обезславили також імя, яке ще носила і Леонія. Шляхотна ся жінка тяжко терпіла в наслідок того. Але не скаржила ся перед ніким. Безвпинно порядкувала в домі брата, щоб — коли верне — застав все бездоганним.

Аж ось прийшла телеґрама, із вісткою, що Горст за кілька годин буде вже у неї. Вістка ся викликала в душі Леонії радість й неспокій заразом. Вона-ж бо догадала ся, що не без причини брат свій поворот приспішив.

Побачивши брата, вона аж жахнула ся. Нужденно виглядав. Хоч сподівала ся чогось злого, то все таки ні на хвилю не сподівала ся, що стан братового здоровля буде так вельми поганим.

Зворушаючою була їхня стріча. Але Леонія живо погадала і про се, що братови потреба опіки й супокою. При допомозі послугача перевела його у спальню й положила на ліжку.

Був вельми обезсилений, а все-ж таки у своєї Леонії почував ся безпечнійшим, чим там, серед чужих.

Леонія живо зміркувала, що стан братового здоровля не можна легковажити, бо йому потреба старанної опіки.

А Горст не помилив ся. Стільки лиш сил йому стало, що доїхав до вітчини, а тут тяжка пропасниця його зовсім знемогла й повалила на ліжко. Лікар прямо не міг піймити, як він в такому стані міг відважити ся вибирати в подорож; за те Леонія розуміла брата — він за всяку ціну хотів вернути до вітчини.

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

Тимчасом в Бурґдорфі покінчили будову. Раймунд фон Стеттен знова віджив: Працював безвпинно, від вчасного ранку до пізної ночі, своїй прислузї даючи добрий примір.

Лївія займала ся домашними справами, а се не оставляло їй много часу на роздумуваня про свої болї та журбу. Приязнь між нею, а Дорою із кождим днем ставала більш сердечною. Нераз бувало, що Дора по кілька днів перебувала в Бурґдорфі, бо Лївія не хотїла її від себе пустити. Алберт Гільмер був вельми вдоволений, що його дочка знайшла так щиру товаришку.

Одної днини, коли Дора й Лївія переглядали хазяйські засоби, увійшла сільська жінка, що принесла замовлену поживу. Підчас, коли Лївія те все переглядала, жінка розповідала те, що нового почула.

— А чи знаєте, паннунцю — говорила — що молодий пан Горст Вінтер вже вернув із полудня?

Лївія пустила на землю глиняний горнець, що якраз тримала в руках. Смертельно блїда хитнула ся взад, так, що аж Дору настрашила тим. Жінка знова, нїчого не домірковуючись, дальше своє торочила.

— А вернув хорий, знеможений. Його сестра, панї Гальден, нї на хвилю не відходить від нього. Та лїкар не має великої надії, щоб вдержати його при житю.

Тепер вже Лївія не могла довше запанувати над собою. Вона скричала із болю й вибігла у свою кімнату, де в голос заридала...

Довго не могла вспокоїти ся. Рішилась сама переконати ся про стан здоровля хорого. Відчувала, що хочби задля самої Леонії повинна се вчинити. Після того рішеня вспокоїла ся. Живо зібрала ся і в кілька хвилин пізнїйше відшукала батька.

Раймунд фон Стеттен аж жахнув ся, побачивши заплакане, блїде лице Лївії.

— Батеньку — іду сейчас до Леонії Гальден. Я дізнала ся, що Горст вернув та лежить тяжко хорий...

Стеттен зрозумів яке то вражінє ся вістка мусїла викликати у Лївії. Він — батько — знав найкрасше, як сильно його дитина терпить та як кохає Горста.

— Йди, доню моя! — сказав поважно. — Нехай Бог поможе, щоб все щасливо проминуло.

Сердечно поцілував дочку, що, прямо борючи ся із слезами, так сказала:

— Приведу Дору, щоб у міжчасї остала із вами, батеньку.

Разом із батьком перейшла у їдальню, де застали Дору, в задумі сидячу при вікні. Вона пристала на се, щоб остати в Бурґдорфі, а Лївія невдовзї після того виїхала.

Леонїя перебула тяжку, безсонну ніч. Горячка у брата сильно змогла ся, а лїкар, коли його рано оглядав, заявив що стан хорого вельми поважний. А коли лїкар вспокоював Леонїю, перед дім заїхала повозка. Леонїя, приступивши до вікна, з великого дива аж крикнула:

— Лївія!

І вибігла, щоб привитати молоду подругу.

Прямо слова не були в силї промовити — так сильно здавив їх біль. Обі розуміли себе і без слів. Підійшли до ліжка, на якому лежав хорий. Коли Лївія глянула на його хоробою знеможене лице, лиш з трудом здержала крик грози

Якийсь внутрішнїй голос оскаржував її:

— Се твоя справка! Ти відтрутила від себе се вірне, шляхотне серце!

— О, Боже — благала — не забирай його від мене!

І впала на колїна перед ліжком хорого та гірко ридала. Коли підняла ся, її лице зрадило рішучу якусь постанову. Вона приступила до Леонїї і стиха просила:

— Я остану при ньому, щоб його доглядати. В дома, я-б не мала супокою!

Леонїя сподївала ся того і сердечно стиснула руку подруги.

Так, Лївія остала при хорому. Для Леонїї було се великою полекшою, бо сама вже подавала ся під напором журби та працї.

— Але, помимо найбільш старанної опіки, стан хорого не поправляв ся. Лїкар, сердечний приятель Горста, робив все, що лиш в його силї було. Нераз навіть серед ночі приходив... А Леонїя і не прочувала, що се не лиш обовязок лїкаря та приязнь для Горста так часто його спроваджує до хорого. А може і він самий не здавав собі справи із того, що його серце так сильно полюбило ту

бліду, а так шляхотну женщину. А ще і час був за поважний, щоб думати про що инше, як про хоробу Горста.

Довго тревало, поки сильна Горстова природа перемогла хоробу і він звільна почав приходити до здоровля. Видно Бог вислухав молитви Лївії та Леонії. Минула рішаюча хвиля, горячка понизила ся — хорий почав зміцняти ся. Розумієть ся, що хорий все ще потребував опіки та супокою. А лице доктора Бертенса сіяло вдоволенем, коли Леонія сердечними словами дякувала йому за опіку над братом.

За те великий несупокій обняв Лївію. Дотепер вона могла бути при хорому, що зовсім не мав понятя про її присутність, але, коли він вже отямив ся, вона мала відвагу приходити до його ліжка лиш підчас його сну. Бо хто знає, чи вже давно не затер ся її образ в його душі? Чи взагалї ще коли згадує про неї? Колиб її дійсно забув, то її присутність булаб йому вельми прикрою.

І ось, одного ранку, приступила до Леонії й шепотом майже сказала:

— Вже минула небезпека, Леоніє, і я тут зовсім злишна... Але прошу, не говоріть йому про се, що я тут була.

Леонія в зачудуваню глянула на неї.

— Знова хочеш нас покидати, Лївіє? Чи хиба не знаєш як щасливим він буде почувати ся, коли тебе побачить коло себе?

Лївія гірко всміхнула ся та, обминаючи погляд подруги, сказала:

— Ні, Леоніє! Знаю, що я болїсно його діткнула, а хоч як жалую — не можу того змінити. Горст має жаль до мене і не може менї простити сих слів, що я сказала в хвилю як він предкладав менї свою поміч і серце.

— Так — се правда! Се його болючо діткнуло, особливо тому, що він тебе так сильно кохав, але за допустом Бога — тут Леонія сердечно глянула в очі Лївії — все змінить ся.

Лївія мовчала. Нараз припала до Леонії та горячо заридала. Після того живо вибігла із кімнати.

Здоровлє Горста, в наслїдок старанної опіки сестри, поправляло ся із кождим днем. Тільки на лици остав ще

той самий вираз суму і нераз він розглядав ся кругом себе, немов би когось шукаючи.

Але не питав про Лівію — взагалї виминав розмову про Бурґдорф. А коли одного разу Леонія почала говорити про вирівнанє Стеттенових справ — Горст мовчав, так, що й Леонія, знеохочена його мовчанкою, перестала про се говорити.

В два тижнї пізнїйше Горст перший раз підняв ся із ліжка. Коли у фотели сидів при вікнї ,так сказав до сестри.

— Гарно було там на полудни, Леонїє, але се таки не вітчина! І добре стало ся, що я виїхав — тепер тут буде менї красше, свобіднїйше!

В кілька днів пізнїйше приступив до своєї шафи із книжками. Знайшов книжку, якої бажав і сїв у фотель. В книжцї знайшов лист. Що се? Лист Раймунда Стеттена до Лївії?

Через добру хвилю не довіряв своїм очам. А коли троха вспокоїв ся, взяв лист у руки. Читав:

Дорога Доню!

Вістка про поліпшенє в здоровлю Горста, вельми врадувала мене. Коби Бог допоміг, щоб він як найскорше прийшов цїлковито до здоровля! Розумію тебе, Лївіє, що хочеш до мене вернути, поки ще він дізнаєть ся про се, що ти була там при ньому. Вірю, що булоб тобі прикро, колиб так він заглянув тебе при свойому ліжку. Думаю, що твоє рішенє зовсїм на місци.

Свою провину супроти Горста ти вже частинно зменшила щирою опікою над ним підчас хороби. Жду тебе.

Твій батько,
Раймунд фон Стеттен.

Так се не було витвором його уяви, коли в часї хороби здавало ся йому, що бачить перед собою Лївію! Значить, вона таки була при його ліжку й доглядала його!

В очі підступили слези. Серце почало живо ковтати. Зрозумів тепер, що там, на полудни, ще не затер ся в його души браз Лївії. Кохав її ще тою самою, горячою любовю, що колись. А Лївія?... Чи не було се достаточним доказом її жалю, коли прийшла до нього та піклувалась ним?

Саме увійшла в кімнату Леонія.

— Прийди до мене — сказав тремтячим голосом, пильно вдивляючи ся в її очі. — Чому ти, Леонїє, затаїла перед мною, що Лївія мене доглядала підчас хороби?

Леонія заглянула листок і зрозуміла, звідки то брат знає про все. Розповіла йому про добре серце Лівії, та про те, що вона просила Леонію, щоб перед ним не згадувала нічого про неї.

— Бояла ся — пояснювала братови — щоб ти не подумав, що вона напихаєть ся тобі. Вона-ж бо думає, що ти збайдужнів для неї, а то може й зненавидів її.

По хвилї доперва шепотом відповів Горст.

Вельми шляхотно вона поступила, що так щиро займила ся мною. Із найблизшої нагоди скористаю, щоб їй подякувати за се.

Минуло знова два тижні. Горст вже виходив потроха на прохід, але мимо того доктор Бертенс все ще його відвідував.

З часом також Леонія висповідала ся перед братом із того, як то Гальден легкодушно змарнував її майно. Про се, що Гальден помер, Горст також аж тепер дізнав ся. А коли про се говорив опісля із доктором Бертенсом, той вже зовсім не таїв свойого привязаня до Леонії. Горст почував себе щасливим, що бодай тепер Леонія знайде щастє в пожитю із тим шляхотним чоловіком, а лиш просив свого друга, щоб ще переждав якийсь час, поки загоять ся рани в серцю Леонії.

Одної днини, користаючи із догідної хвилї, Горст виїхав у ліс, щоб там в тїни ялиць та сосон троха відпочати.

Задумав ся. Мріяв про щастє в пожитю із Лївією, що наче та банька із мила розпукло, поки ще розвило ся. Глубоко зітхнув — не чув ся нї щасливим, нї спокійним.

Нараз почув якісь голоси, а коли розглянув ся, на скруті побачив якісь дві женщини.

Підняв ся. Пізнав Лївію Стеттен, що вийшла на прохід із своєю подругою, Дорою. Жахнув ся. І Лївія також поблїдла, коли заглянула свойого коханого.

Горст живо здобув рівновагу, підійшов до обох та поздоровив їх. Лївія познакомила його із своєю подругою.

Дора, що вже від Лївії знала про її відносини до Горста, вважала, що найкрасше зробить, коли їх оставить на самотї. Скористала із нагоди, та коли Горст звернув

ся із подякою до Лївії, вона незамітно зайшла поміж кущі.

Лївія поблїдла, коли побачила, що сама остала тільки із Горстом. Він однак, гейби не добачив того, взяв її за руку й лагідним голосом промовив:

— Я вам, панї, маю много завдячити. Несподївано я дізнав ся про все. В книжцї знайшов листок від вашого батька, який ви певно забули там. — Лївіє! — його голос тремтїв — чому я не мав дізнати ся, що тебе болить се, що тодї ти мене відтрутила від себе? Знаю, що і я чимало провинив ся, тому прошу, даруй менї се, що став причиною твойого болю.

Лївія вже не могла довше запанувати над своїм зворушенєм.

— Не говоріть так — просила крізь слези. — Моя також велика в сїм вина. Я вас болючо діткнула. Можливо, що мій жаль вже спізнений... Прошу, забудьте се, що стало ся та простїть!

— Лївіє!

Він тепер про все забув. Пристрасть знова пробудила ся в його серцю. І за хвилю — поки самий ще міг зрозуміти, як се стало ся — обняв тремтячу Лївію, а її головка спочала на його грудях.

— Лївіє — О, Боже! Яке се щастє — шепотїли його уста. — Так, ми одно другому належимо — моя Лївійко! Так ти жалуєш, що мене колись відтрутила від себе?...

— Так, Горсте, із щирого серця жалую... бо я тебе кохаю... Коли я тебе бачила на ліжку, як ти боров ся із смертю — тодї я доперва зрозуміла, як дорогим ти є для мене та що прийшлоб ся менї марно згинути без тебе!

— Лївіє!

Більше не говорили. Він пристрасно цїлував її уста і в ту хвилю їхнї серця злучили ся на віки.

В безмірному щастю вернули до Лївіїного батька. Йдучи розмавляли живо, сердечно.

Коли в пів години пізнїйше увійшли в кімнату Раймунда фон Стеттена і Горст, зворушений, ледво міг сказати декілька слів, тяжко горем досвідчений батько стиснув його та із слезами в очах промовив: